

Promjene u dinamici stanovništva Hrvatske 1981–1991. kao funkcija urbanizacije

Mladen Ante Friganović*

Raspravlja se o sve nepovoljnijem prirodnom kretanju stanovništva Hrvatske. Polarizacija prostora na egzodusne i imigracijske općine širi se i produbljuje. Zaključuje se da je današnja demografska dinamika i struktura Hrvatske nastavak dugotrajnoga nepovoljnog kretanja. Uvođenje odgovarajuće populacijske politike nužno je i neodgodivo, a i preusmjeravanje djelomice naprasne urbanizacije.

Ključne riječi: dinamika stanovništva (prirodna i popisna), polarizacija egzodusa i imigracije, prostorna pokretljivost, stanovništvo Hrvatske. Ruralno urbana polarizacija.

Changes in the Demographic Dynamism of the Republic of Croatia in the Period from 1981 to 1991 as a Function of Urbanization

The paper deals with the increasingly more unfavourable natural movement of the population in Croatia. Polarization of areas into «exodus» and immigrational communes became widespread. It is concluded that today's demographic dynamism and the structure of Croatia is a continuation of a long-term unfavourable process. The introduction of an appropriate population policy is necessary and should not be delayed, together with re-direction of the abrupt urbanization.

Key words: demographic dynamism (natural and recorded by population census), polarization of exodus and immigration, spatial mobility, Croatian population, rural-urban polarization.

UVOD

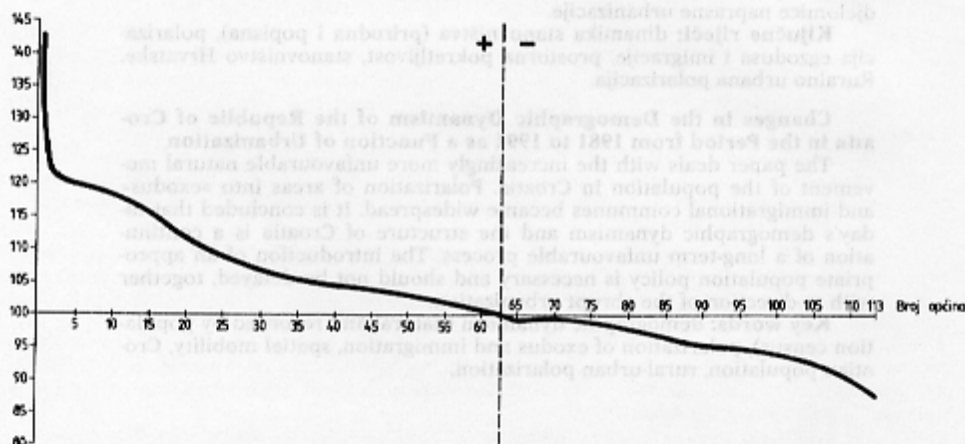
Kraj demografsko-tranzicijskog procesa u Hrvatskoj označen je već sedamdesetih godina vrlo niskim fertilitetom i karakterističnom stagnacijom prirodnoga priraštaja na temelju niskog nataliteta i povišena mortaliteta (Friganović, M., 1982–83). Takvo je prirodno kretanje stanovništva uzdrmlalo temelje dalje reprodukcije stanovništva Hrvatske koje je, dakle, već zakoračilo u posttranzicijsku etapu s naprasnom urbanizacijom, ali nedovoljnom urbaniziranošću.

Vrlo niska razina reprodukcije stanovništva rezultanta je izrazitih regionalnih razlika, te razlika između seoskih i gradskih prostora Hrvatske. Negativan trend dinamike stanovništva, što je ustanovljena cenzusom i prirod-

* Dr. red. prof, Geografski odjel, Prirodoslovno-matematički fakultet, 41000 Zagreb, Marulićev trg 19, Hrvatska.

nim kretanjem, očituje se u usporedbi kretanja međupopisnih intervala 1971–1981. i 1981–1991. godine. Time se otkriva i vrlo značajna ruralno-urbana polarizacija kao svojevrsan jaz između neusklađenosti općega populacijskog i društveno-gospodarskog razvoja Hrvatske i odgovarajuće prostorne distribucije stanovništva.

U razdoblju 1981–1991, od 115 općina, 63 su imale porast stanovništva, a 52 su imale smanjenje stanovništva (ako se uzmu Zagreb i Split kao cjeline s po jednom općinom, onda je omjer 50:50, tj. ukupno 100 općina). U usporedbi s razdobljem 1971–1981. proces prividno stagnira. Ipak, to očitno dokazuje fazu odmaklosti i svojevrsne demografske istrošenosti polovine općina i znatno više od polovine teritorija Republike Hrvatske. Prema tome, opći je trend negativan a razlike su znatne i značajne između gradskih i seoskih područja (Friganović, M., 1988).

Sl. 1. Frekvencija općina Hrvatske prema porastu i padu broja stanovnika 1981–1991.

Fig. 1. The share of Comunes in Croatia according the growth and the decline of Population 1981–1991.

PROMJENE PREMA POPISIMA 1981–1991.

Stanovništvo Republike Hrvatske poraslo je u razdoblju između posljednjih dvaju popisa (prvi podaci) sa 4 601 469 stanovnika na 4 762 258 stanovnika ili 3,5%. Porast je, dakle, vrlo skroman i sve je sporiji u usporedbi s prethodnim popisima (1961–1971. 6%; 1971–1981. 4%). Prema tome, demografski se temelji Hrvatske očitno stanjuju, suzuju i okrnjuju. Međutim, takva je promjena rezultanta različitih regionalnih trendova kao funkcije društve-

no-gospodarskih promjena i općeg razvoja. Stoga su različiti regionalni populacijski trendovi među temeljnim značajkama suvremene Hrvatske, njezine opće i naseobinske problematike.

Stanovništvo Republike Hrvatske i bivših zajednica općina 1981–1991.

RH i RZ	1981.	1991.	1991.		
			1981.	Promjena udjela	
			1981.	1981.	1991.
Republika Hrvatska	4 601 469	4 762 258	103,5	100,00	100,00
Bjelovar	370 916	358 259	96,6	8,06	7,52
Dalmacija	882 050	943 308	106,9	19,17	19,81
Hrvatsko zagorje	126 792	121 187	95,6	2,76	2,54
Karlovac	172 144	169 100	98,2	3,74	3,51
Lika	90 336	85 586	94,7	1,96	1,80
Osijek	867 646	888 110	102,4	18,85	18,65
Rijeka	540 485	571 154	105,7	11,75	11,99
Sisak	175 260	172 951	98,7	3,81	3,63
Varaždin	303 950	305 239	100,5	6,61	6,41
Grad Zagreb	856 735	930 753	108,6	18,62	19,54
Zagrebačko područje	215 530	216 611	100,5	4,68	4,55

(Izvor: Dokumentacija 810, SZ RH, 1991, prvi rezultati.)

Bjelovarski kraj, Hrvatsko zagorje, srednje i donje Pokuplje i Lika gube dio svoje demografske osnovice (egzodusna područja), varaždinski kraj je blizak stagnaciji, dok ostali krajevi (uokvireni bivšim zajednicama općina) proširuju svoju demografsku osnovicu porastom ukupnog stanovništva (imigracijska područja). Na razini, sada već bivših zajednica općina, polovi promjene su grad Zagreb (108,6) i Lika (94,7) Ali taj temeljni pokazatelj različita trenda naseljenosti proizlazi iz znatno šireg raspona promjene broja stanovnika u općinama unutar navedenih širih upravno-političkih jedinica. Takva mozaičnost teritorija Republike Hrvatske zrcali se u njezinoj naseljenosti, naseljima, sastavu, snazi i razvijenosti gospodarskih djelatnosti te, konačno, u krajoliklu.

Polovi općina Hrvatske su Drniš (85,4) i Susedgrad (142,7) s razmjerno najvećim smanjenjem i najvećim porastom stanovništva 1981–1991. Prva je općina predstavnik krševitog prostora i snažnog egzodusa, a druga je pravi predstavnik imigracijskoga rubnog pojasa velikoga grada.

Ako bismo uzeli 14 zagrebačkih općina kao cjelinu (kakva je danas u upravnom pogledu), onda bi 52% općina Republike imalo smanjenje stanovništva, a 48% općina bi imalo porast stanovništva u međupopisnom razdoblju 1981–1991. Taj omjer upućuje na izrazitu polarizaciju republičkog prostora. No, ta je polariziranost mozaičnog rasporeda. Prostori izrazite depopulacije (kako ćemo vidjeti kasnije) i oni izrazite populacijske koncentracije otežavaju ravnomjerniju naseljenost i urbanizaciju kao naseobinski, radni i životni sadržaj postojanja i značenja.

Promjene brojnosti stanovništva 1981–1991. u Republici Hrvatskoj po općinama

Bivše zajednice općina	Broj općina		Smanjenje	Polovi indeksa promjene (1981=100)	Općine polovi indeksa promjene
	Ukupno	Porast stanovništva			
Bjelovar	10	–	10	91,5–99,7	Čazma–Koprivnica
Dalmacija	24	17	7	85,4–117,5	Drniš–Makarska
Hrvatsko zagorje	5	–	5	91,7–98,7	Klanjec–Zabok
Karlovac	6	3	3	86,0–103,2	Slunj–Karlovac
Lika	5	1	4	92,1–102,5	Korenica–Gračac?
Osijek	14	9	5	95,8–106,7	Orahovica–Sl. Brod
Rijeka	19	14	5	94,0–118,9	Delnice–Kršk?
Sisak	5	1	4	91,7–105,8	Glina–Petrinja
Varaždin	5	2	3	94,5–103,7	Ivanec–Varaždin
Zagreb	14	11	3	93,6–142,7	Medveščak–Sused.
Zagrebačko područje	8	5	3	94,1–118,5	Vrbovec–Dugo Selo
Republika Hrvatska	115	63	52	85,4–142,7	Drniš–Susedgrad

Općine čije se stanovništvo smanjilo u razdoblju 1981–1991. zahvaćaju 50,4% površine i 31,6% stanovništva Republike Hrvatske. Razlike između tih dvaju postotaka dokazuju stupanj rjeđe naseljenosti tih krajeva. Ovdje je, kao i drugdje, kretanje stanovništva pouzdani pokazatelj društveno-gospodarskog razvoja i razvijenosti, jer je promjena brojnosti stanovništva demografski izraz društveno-gospodarskih procesa. To će biti potkrijepljeno promatranjem prirodnoga kretanja stanovništva i tipizacijom općega kretanja stanovništva u međupopisnom razdoblju 1981–1991.

Općine Republike Hrvatske sa smanjenim brojem stanovnika 1981–1991. i njihov udio u površini i stanovništvu 1991. po bivšim zajednicama općina

Zajednica općina	Površina		Stanovništvo	
	km ²	%	broj	%
Bjelovar	5 803	100,0	358 259	100,0
Dalmacija	4 097	34,3	183 914	19,5
Hrv. zagorje	1 017	100,0	121 187	100,0
Karlovac	1 486	50,2	43 410	25,7
Lika	4 547	81,7	73 425	85,8
Osijek	3 490	34,8	179 761	20,2
Rijeka	3 260	38,6	79 837	14,0
Sisak	2 465	86,3	137 421	73,5
Varaždin	851	43,6	92 488	30,3
Zagreb	94	5,5	159 103	17,1
Zagrebačko područje	1 362	40,1	77 634	35,8
Republika Hrvatska	28 472	50,4	1 506 439	31,6

Bivše zajednice općina Bjelovar i Hrvatsko zagorje imale su 1981–1991. u cijelosti egzodusno obilježje. Lika je imala četiri petine teritorija i nešto više stanovništva egzodusnih osobina; pritom je posebno upitna općina Gračac (popisne netočnosti 1991.), pa bi

realno uzevši, cijela Lika bila egzodusna. Bliska je potonjoj bila i Zajednica općina Sisak. Karlovac je imao polovinu teritorija, a samo četvrtinu stanovništva egzodusnog obilježja. Ostale su zajednice općina imale manje od polovice teritorija egzodusnih osobina s još manjim udjelom stanovništva. Očito su svi egzodusni teritoriji u prosjeku znatno rjeđe naseljeni od odgovarajućih općina. To svjedoči, pored općenito slabijeg prirodnoga i gospodarskog temelja egzodusnih krajeva i o stupnju depopulacijske odmaklosti te upućuje na krnju dinamiku i opći demografski sastav tih krajeva Republike Hrvatske. Promjene brojnosti stanovništva i trend uočen u međupopisnom intervalu svjedoče o nastavku trajnijeg demografskog procesa bez imalo značajnijeg zaokreta. Egzodusno se područje djelomice produbljuje, pa se remete i tokovi urbanizacije.

PRIRODNO KRETANJE 1981–1990.

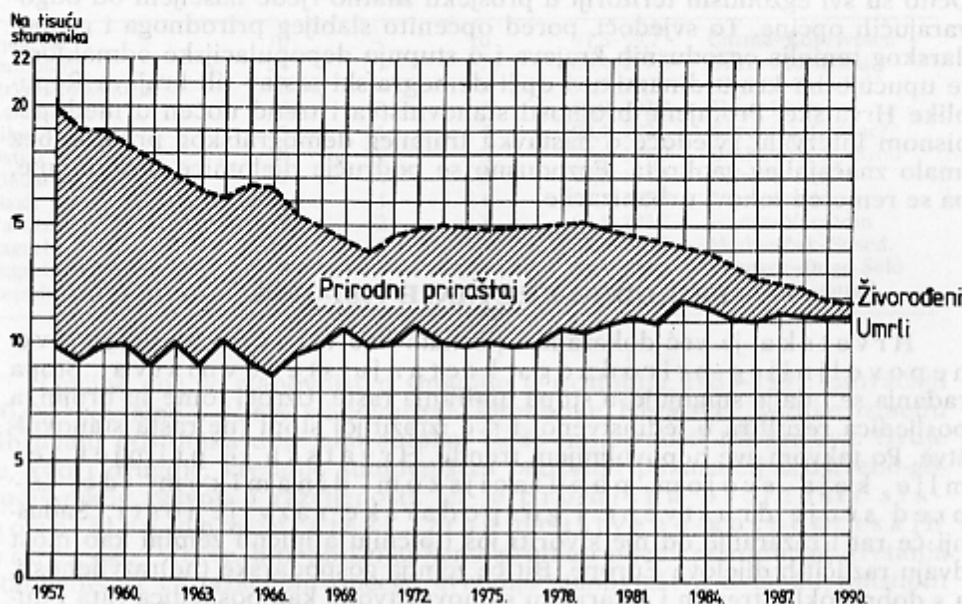
Hrvatska je već dokazana i poznata kao tipična zemlja sve nepovoljnijeg prirodnoga kretanja stanovništva. Stopa rađanja se i dalje smanjuje, a stopa umiranja raste. Uzroci tome su brojni, a posljedica rezultira u jedinstvenoj i sve izrazitijoj stopi (ne)rasta stanovništva. Po takvom sve nepovoljnijem trendu, Hrvatska je primjer zemlje koja svojom populacijskom dinamikom ide ispred svoje društvene i gospodarske razvijenosti. Sadašnji će rat i razaranje od nje stvoriti još tipičniju atipičnu zemlju kao most dvaju različitih dijelova Europe. Bit će zemlja gospodarske (ne)razvijenosti, a s dobno okljaštenim i ostarjelim stanovništvom, kao posljedica rata i dugotrajno niskoga prirodnog priraštaja uz naglašeno iseljavanje. Tako Hrvatska postaje sve izrazitiji demografski ranjenik i svojevrсни fenomen u Europi i svijetu.

Trend i opseg smanjivanja broja i stope rođenih u Republici Hrvatskoj u posljednjem desetljeću izraziti su odrazi društveno-gospodarskog i demografskog poremećaja što sve skupa plodi potencijalno nepovoljnijem stanju u neposrednoj budućnosti.

Rođeni, umrli i priraštaj u Republici Hrvatskoj i u bivšim zajednicama općina 1981. i 1990.

Republika Hrvatska Zajednica općina	1981.			1990.			1981–1990. Priraštaj
	Rođeni	Umrli	Priraštaj	Rođeni	Umrli	Priraštaj	
Hrvatska	67 455	51 420	16 035	55 409	52 192	3217	90 544
Bjelovar	4 954	5 656	- 702	3 856	5 235	-1379	-10 628
Dalmacija	13 596	8 302	5 294	12 072	9 070	3002	42 614
Hrv. zagorje	1 576	1 837	- 261	1 356	1 746	- 390	- 3 408
Karlovac	2 178	2 091	87	1 619	2 146	- 527	- 2 510
Lika	955	1 191	- 236	814	1 159	- 345	- 3 100
Osijek	13 077	9 617	3 459	11 242	9 973	1269	25 335
Rijeka	7 781	5 592	2 189	6 292	5 800	492	12 624
Sisak	2 677	1 981	344	1 727	2 188	- 461	- 1 802
Varaždin	4 762	3 636	1 090	3 594	3 531	63	6 365
Zg. područje	2 853	3 173	- 319	2 459	2 897	- 438	- 4 285
Zagreb	13 434	8 344	5 090	10 378	9 047	1 331	28 735

Sl. 2. Prirodno kretanje stanovništva Hrvatske 1957-1990.

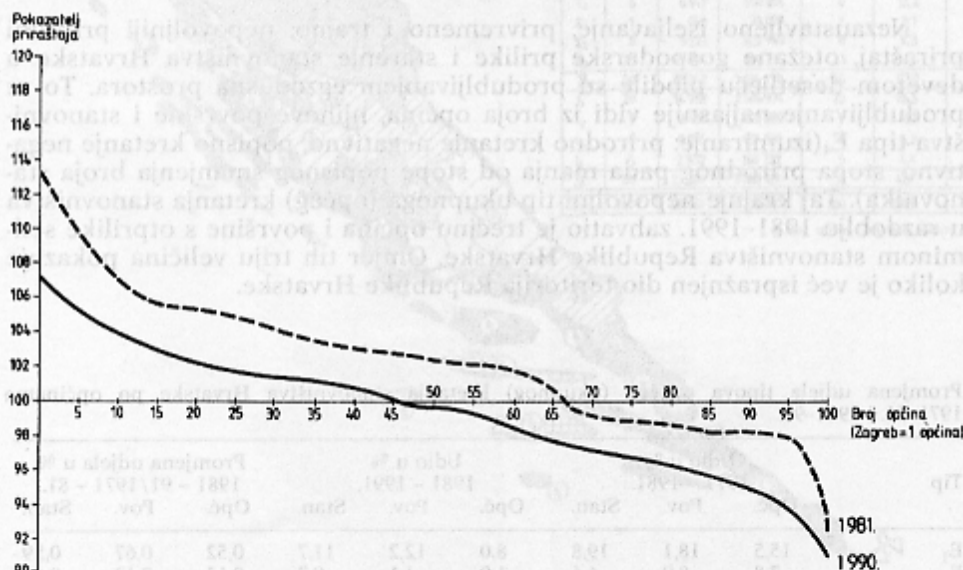
Fig. 2. Natural movement of the Population of Croatia 1957-1990.

Broj rođenih u Hrvatskoj 1990. godine manji je 18% od broja rođenih 1981, dok je broj umrlih 1990. veći 1,5% od broja umrlih 1981. A valjalo bi da je obrnuto. I dok je prirodni priraštaj stanovništva Hrvatske 1981. godine iznosio 16 035, godine 1990. bio je samo 3 213. Iz toga se vidi kako se smanjivao i koliko se otprilike smanjio broj rođenih, a koliko se povećao broj umrlih u godinama između 1981. i 1991. Uvid u podatke po pojedinim godinama dokazuje pretpostavku da se proces smanjivanja priraštaja odvija uglavnom stalno. Pregled kretanja prosječnih godišnjih stopa rađanja, umiranja i priraštaja stanovništva Hrvatske i bivših zajednica općina jasno će se vidjeti iz sljedeće tablice.

Stalno smanjivanje godišnje stope rođenih, a stagniranje stope umrlih uz znatno smanjivanje stope priraštaja stanovništva Hrvatske teži nultom rastu. Veličina promjene vidi se iz omjera stopa rođenih, umrlih i priraštaja (1990 : 1981. $n = 0,79$; $m = 0,99$ i $p = 0,14$).

Prosječne godišnje stope rođenih, umrlih i prirodnog priraštaja RH i ZO 1981. i 1990.

Hrvatska ZO	God. 1981. i 1990. prosječno godišnje na 1 000 stanovnika								
	1981.			1990.			1990. 1981.		
	n	m	p	n	m	p	n	m	p
Hrvatska	14,7	11,2	3,5	11,6	11,1	0,5	0,79	0,99	0,14
Bjelovar	13,4	15,3	-1,9	11,0	14,4	-3,4	0,82	0,94	1,79
Dalmacija	15,4	9,4	6,0	13,1	9,4	3,7	0,85	1,00	0,76
Hrv. zagorje	12,2	14,8	-2,6	12,8	15,6	-2,8	1,05	1,05	1,08
Karlovac	12,6	12,1	0,5	10,1	12,5	-2,4	0,80	1,03	-
Lika	10,6	13,2	-2,6	10,0	13,7	-3,7	0,94	1,04	1,42
Osijek	15,1	11,1	4,0	13,3	11,2	2,1	0,88	1,01	0,53
Rijeka	14,4	10,3	4,1	13,2	10,7	2,5	0,92	1,04	0,61
Sisak	13,4	11,4	2,0	10,8	12,8	-2,0	0,81	1,12	-
Varaždin	15,6	12,0	3,6	13,0	11,9	1,1	0,83	0,99	0,28
Zg. područje	12,8	14,8	-2,0	11,3	13,5	-2,2	0,88	0,91	1,10
Zagreb	15,7	9,7	6,0	11,2	9,8	1,4	0,71	1,01	0,23

Sl. 3. Frekvencije općina Hrvatske prema prirodnom priraštaju 1981. i 1990.

Fig. 3. The share of Comunes in Croatia according the natural increase in 1981. and in 1990.

Negativan prirodni priraštaj s pojačanim trendom u cijelom razdoblju 1981–1990. imala su područja zajednica općina Bjelovara, Hrvatskog zagorja, Like i šire okolice Zagreba. Područje Zajednice općina Karlovačka je u novije vrijeme dobilo također negativan trend i poprimilo nega-

tivne stope priraštaja, pa se u tom pogledu priključilo prethodnim područjima. Ostala područja (Dalmacija, istočna Slavonija, Kvarnersko primorje i Istra) imala su pozitivno prirodno kretanje stanovništva, ali sa smanjivom stopom rođenih i blagim povećavanjem stope umrlih.

Dva su, dakle, pola većih područja (zajednica općina) prirodnoga kretanja stanovništva Hrvatske koja, vidjeli smo, predstavljaju istovjetne polove kretanja stanovništva prema popisima 1981. i 1991. Takva polariziranost na svojevrsan način je naglašena i u društveno-gospodarskom kretanju i razvoju u posljednjim međupopisnim razdobljima. Nastavi li se sadašnji trend prirodnoga kretanja Hrvatske, cijeli će prostor Republike biti zahvaćen negativnim priraštajem do kraja 20. stoljeća (Nejašmić, I, 1986). Uz to će i sadašnji rat imati posebnu težinu kao nepovoljni čimbenik općenito, demografskih promjena posebno, što je vrijednosno nemjerljiva veličina.

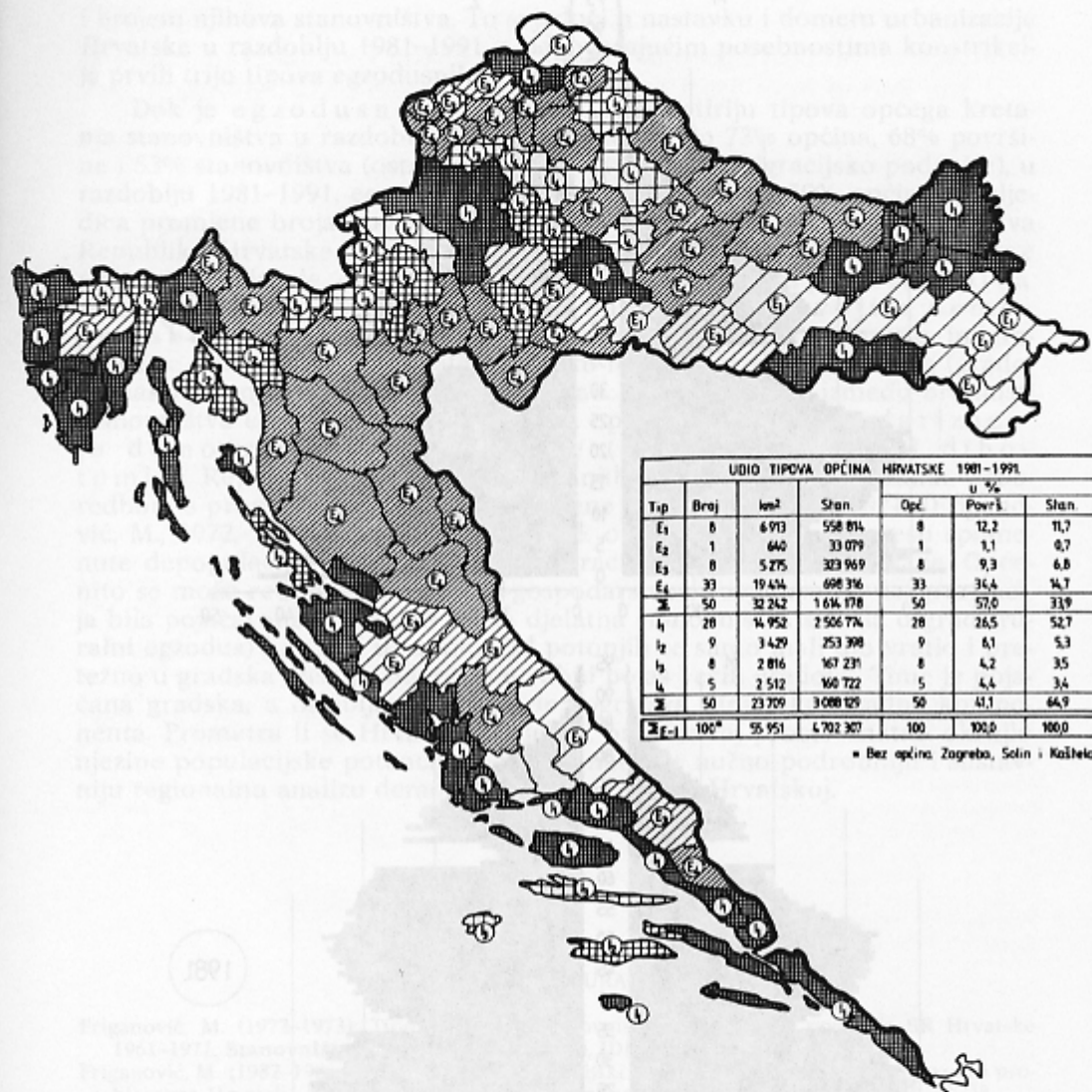
TIPOVI OPĆEG (UKUPNOGA) KRETANJA 1981–1991.

Nezaustavljeno iseljavanje, privremeno i trajno, nepovoljniji prirodni priraštaj, otežane gospodarske prilike i starenje stanovništva Hrvatske u devetom desetljeću plodile su produbljivanjem egzodusna prostora. To se produbljivanje najjasnije vidi iz broja općina, njihove površine i stanovništva tipa E_4 (izumiranje: prirodno kretanje negativno, popisno kretanje negativno, stopa prirodnog pada manja od stope popisnog smanjenja broja stanovnika). Taj krajnje nepovoljni tip ukupnoga (općeg) kretanja stanovništva u razdoblju 1981–1991. zahvatio je trećinu općina i površine s otprilike sedminom stanovništva Republike Hrvatske. Omjer tih triju veličina pokazuje koliko je već ispražnjen dio teritorija Republike Hrvatske.

Promjena udjela tipova općega (ukupnog) kretanja stanovništva Hrvatske po općinama 1971–81. i 1981–91.

Tip	Udio u % 1971 – 1981.			Udio u % 1981 – 1991.			Promjena udjela u % 1981 – 91/1971 – 81.		
	Opć.	Pov.	Stan.	Opć.	Pov.	Stan.	Opć.	Pov.	Stan.
E_1	15,5	18,1	19,8	8,0	12,2	11,7	0,52	0,67	0,59
E_2	7,8	8,9	6,6	1,0	1,1	0,7	0,13	0,12	0,11
E_3	33,0	34,6	20,0	8,0	9,3	6,8	0,24	0,27	0,34
E_4	16,5	16,0	7,0	33,0	34,4	14,7	2,00	2,15	2,10
$\sum_{E_1}^{E_4}$	72,8	67,6	53,4	50,0	57,0	33,9	0,69	0,84	0,63
I_1	19,5	15,8	41,4	28,8	28,3	52,7	1,44	1,79	1,27
I_2	3,9	3,3	2,6	9,0	6,1	5,3	2,31	1,85	2,04
I_3	1,9	2,0	1,6	8,0	4,2	3,5	4,20	2,10	2,19
I_4	1,9	1,3	1,0	5,0	4,4	3,4	2,63	3,38	3,40
$\sum_{I_1}^{I_4}$	27,2	22,4	46,6	50,0	43,0	66,1	1,84	1,92	1,42
$\sum_{E_1}^{E_4} \sum_{I_1}^{I_4}$	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	–	–	–

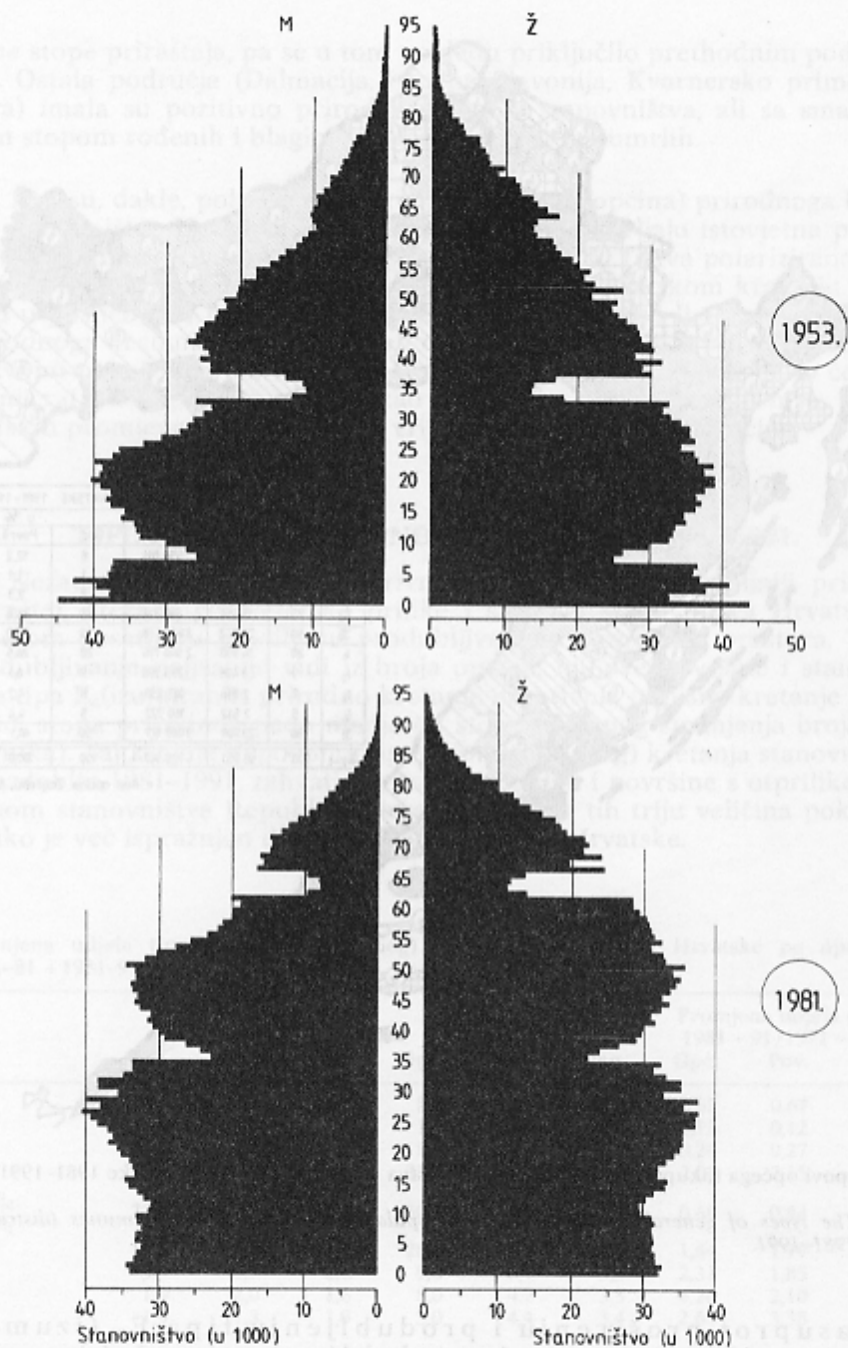

Sl. 4. Tipovi općega (ukupnoga) kretanja stanovništva općina Republike Hrvatske 1981–1991.

Fig. 4. The types of general (total) changes of Population in Croatia by communes (districts) 1981–1991.

Nasuprot proširenju i produbljenju tipa E₄ (izumiranje) stoji proširenje i produbljenje tipa I₁ (ekspanzija imigracijom: prirodno kretanje pozitivno, popisano kretanje pozitivno, stopa popisnog porasta veća je od stope prirodnog priraštaja; pozitivna migracijska bilanca). Tip I₁ proširio se brojem (udjelom) općina, njihove površine

Sl. 5. Promjena dobnog sastava stanovništva Hrvatske 1953. i 1981. (starenje)

Fig. 5. The Population of Croatia by the age structure in 1953. and in 1981.

i brojem njihova stanovništva. To svjedoči o nastavku i dometu urbanizacije Hrvatske u razdoblju 1981–1991. s odgovarajućim posebnostima konstrikcije prvih triju tipova egzodusnih obilježja.

Dok je egzodusno područje svih četiriju tipova općega kretanja stanovništva u razdoblju 1971–1981. zahvaćalo 73% općina, 68% površine i 53% stanovništva (ostatak do 100% otpada na imigracijsko područje), u razdoblju 1981–1991. egzodusno je područje suženo na 50% općina (posljedica promjene broja općina u Hrvatskoj), 57% površine i 34% stanovništva Republike Hrvatske. Bez obzira na neke administrativne uzročnike takve promjene, očito je da egzodusno područje Republike biva sve rjeđe naseljeno i sve okrnjenije po svojim demografskim strukturama (dob, spol i kvalifikacija). I obrnuto, imigracijske se općine množe zahvaljujući rastu njihovih središnjih naselja (gradova) iako je i njihov ruralni dio egzodusan. Narasle razlike između brojnosti stanovništva egzodusnih i imigracijskih općina upućuju na polarizaciju demografsko-nasebinske (demogeografske) dihotomije Republike Hrvatske u posljednjih dvadesetak i više godina. Usporedbom s promjenama koje su zabilježene u razdoblju 1961–1971. (Friganović, M., 1972, 1973) nameće se zaključak o sve ubrzanijem procesu spomenute depopulacije, bilo egzodusno-imigracijske, bilo ruralno-urbane. Općenito se može reći da je društveno-gospodarstveno uvjetovana deagrarizacija bila pojačavana odlaskom dijela djelatna stanovništva sa sela u grad (ruralni egzodus) i na rad u tuđinu. Od potonjih se samo mali dio vratio i pretežno u gradska naselja, odnosno u rubni pojas većih gradova. Time je pojačana gradska, a oslabljena seoska demografska dinamika i radna komponenta. Promatra li se Hrvatska u cjelini, onda je taj proces znatno okrnjio njezine populacijske potencijale. Sve to nameće nužno podrobniju i sustavniju regionalnu analizu demografskih promjena u Hrvatskoj.

LITERATURA

- Friganović, M. (1972–1973): Tipovi kretanja stanovništva i egzodusna područja SR Hrvatske 1961–1971. **Stanovništvo**, 3–4 (1972), 1–2 (1973), IDN (CDI), Beograd, 177–189.
- Friganović, M. (1982–1983): Teorijski okvir i empirijski pristup demogeografskom razvoju i problemima Hrvatske 1971–1981. **Radovi Geografskog odjela PMF-a**, 17–18, Zagreb, 21–28.
- Nejašmić, I. (1986): Prirodno kretanje stanovništva SR Hrvatske prema tipu naselja boravka. **Geografski glasnik**, 48, Zagreb, 123–135.
- Friganović, M. (1988): Diferencijacija nekih dinamičko-strukturalnih pokazatelja gradskih i ostalih naselja SR Hrvatske. **Radovi Geografskog odjela PMF-a**, 23, Zagreb, 3–12.

SUMMARY

Changes in the Demographic Dynamism of the Republic of Croatia in the Period from 1981 to 1991 as a Function of Urbanization

by
Mladen Ante Friganović

In Croatia demographic transition developed faster than its socio-economic growth. Low fertility and stagnation of the natural growth rate was more characteristic of a much more developed country than Croatia. The very low level of the natural reproduction of its population was a result of considerable regional differences, but also polarization of the urban and rural population. The village was demographically diminished while the town was so «inflated» that a demographic gap exists between them.

In the period 1981/1991, 55% of the communes displayed a population growth, while decreases occurred in 45% of them. The total population of Croatia increased by only 3.5% during that decade (0.34 annually). There was great polarization of communes based on changes in the number of inhabitants from 1981–1991, and opposing poles were the Drniš commune (index of change 0.85) and Susjedgrad (index of change 1.43). Accordingly, the greatest relative decrease in population occurred in a commune within the Karst area (a good indicator for the Karst region as a whole). The highest relative growth of population occurred in a suburban commune (a good indicator for the «dormitory» of a large town).

Communes which lose inhabitants as a rule are much more sparsely populated than those gaining inhabitants. Comparison of such polarization correlates with polarization in economically underdeveloped and developed communes. Thus, confirming the claim that demographic change (increase-decrease) of populations is a demographic reflection of economical processes and (non) development. This can also been seen in the natural growth rate, and not only in the migrational balance; developed communes have a positive migrational balance and a higher rate of natural growth, while the undeveloped have a negative migrational balance and a lower rate of natural growth. This is the reverse of the situation in the past, as the village has been demographically halved and in view of the age structure curtailed, while the town has grown in population and rejuvenated in view of the age structure. It follows from the aforementioned that revitalization of the village is the main task in Croatia. The biggest share of the «exodus» communes in Croatia during the 1981–1991 period includes those rural communes which have not got a strong town centre. Communes with a trend showing that the population is decreasing covers 33% of the communes, 34% of the area, but only 15% of the population of Croatia.

Primjeno: 24. veljače 1992.

Received: February 24, 1992.